

Ελληνικό Περιοδικό
Διοίκηση
Αθλητισμού & Αναψυχής

Hellenic Journal of
Sports & Recreational
Management

2015
Volume 12 (2), 36 -51

Ελληνικό Περιοδικό
Διοίκηση Αθλητισμού & Αναψυχής

Τόμος 12 (2), 36 - 51
Δημοσιεύθηκε: Δεκέμβριος 2015

ΕΛΛΕΔΑΑ

Ελληνική Επιστημονική
Εταιρεία Διοίκησης Αθλητισμού &
Αναψυχής

HSASMR

Hellenic Scientific Association
for Sport Management &
Recreation

<http://www.elleda.gr>

ISSN 1791-6933

Διερεύνηση της Προδιάθεσης Ανάλυσης Ρίσκου
σε Σπηλαιολόγους - Αθλητές Διαφορετικού Επιπέδου Εμπειρίας

„ & .
Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής & Αθλητισμού, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση της προδιάθεσης ανάλυσης ρίσκου σε σπηλαιολόγους-αθλητές αντίστοιχα του διαφορετικού επιπέδου εμπειρίας και διαφορετικών δημογραφικών χαρακτηριστικών (φύλο, ηλικία). Η εμπλοκή ενός ατόμου σε καταστάσεις που εμπεριέχουν ρίσκο σχετίζεται με τη δραστηριοποίηση του χαρακτηριστικού γνωρίσματος της προσωπικότητας που ονομάζεται «Αναζήτηση Διέγερσης-Συναισθημάτων»-(ΑΔΣ). Ως εργαλείο χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα ΑΔΣ (Zuckerman, 1994) όπως αυτή τροποποιήθηκε στην ελληνική (Μπελογιάννης, 2009), η οποία εκφράζεται από τέσσερις υποκλίμακες: «Αναζήτηση Διέγερσης-Περιπέτειας»-(ΑΔΠ), «Αναζήτηση Εμπειριών»-(ΑΕ), «μη-Αναστολή»-(μΑ) και «Αποφυγή της Ανίας»-(ΑΑ). Οι κλίμακες ελέγχθηκαν επιτυχώς ψυχομετρικά. Δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 151 Έλληνες σπηλαιολόγοι-αθλητές μέλη σπηλαιολογικών συλλόγων (άνδρες: 55.0%, γυναίκες: 45.0%). Οι σπηλαιολόγοι κατατάχθηκαν σε τρία επίπεδα εμπειρίας (αρχικό, μεσαίο και υψηλό) και τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των υποομάδων εμπειρίας στην υποκλίμακα ΑΔΠ ($F_{(2,148)} = 8.078, p < .001$) και στη συνολική κλίμακα ΑΔΣ ($F_{(2,148)} = 5.468, p < .01$). Σε ό,τι αφορά το φύλο, διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στην γενική κλίμακα ΑΔΣ με τους άντρες ($M=24.83$) να σημειώνουν υψηλότερες τιμές από τις γυναίκες ($M=22.10$) καθώς και στις υποκλίμακες ΑΔΠ ($M=8.24$ και $M=7.14$, αντίστοιχα) και μΑ ($M=5.60$ και $M=4.41$, αντίστοιχα). Τέλος, δεν υπήρξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των τριών ηλικιακών υποομάδων (<29, 30-40 και >40 ετών) στην συνολική κλίμακα ΑΔΣ και στις υποκλίμακές της. Συμπερασματικά, η προδιάθεση ανάλυσης ρίσκου διαφοροποιείται λόγω του φύλου των σπηλαιολόγων και του επιπέδου εμπειρίας μέχρι όμως το μεσαίου επίπεδο, ενώ η ηλικία δεν φαίνεται να παίζει σημαντικό ρόλο.
Λέξεις-κλειδιά: αθλήματα υψηλού ρίσκου, αναζήτηση διέγερσης-συναισθημάτων, εμπειρία, σπηλαιολογία

Ηλεκτρονική διεύθυνση επικοινωνίας: kouthouris@pe.uth.gr

Investigating Risk Predisposition on Different Level of Experience Speleologists-Athletes

Kouthouris C., Papadaki M., & Belogiannis Ch.

Department of Physical Education & Sport Sciences, University of Thessaly, Greece

Abstract

The aim of present study was to investigate the risk predisposition of speleologists-athletes of different level of experience and different demographic characteristics (sex, age). The involvement of a person in risky situations related with the intensity of the personality trait named "Sensation Seeking"-SS. The questionnaire "Sensation Seeking Scale"-SSS (Zuckerman, 1994) was used as it was modified in Greek language (Belogiannis, 2009) and is expressed by four subscales: "Thrill and Adventure Seeking"-TAS, "Experience Seeking"-ES, "Disinhibition"-Dis and "Boredom Susceptibility"-BS. The sample of the study was 151 Greek speleologists, members of speleological clubs (male: 55.0% female: 45.0%). The speleologists were classified into three experience levels (initial, middle and high) and the results showed statistically significant differences between subgroups of experience in TAS subscale ($F_{(2,148)} = 8.078$, $p < .001$) and in general SSS ($F_{(2,148)} = 5.468$, $p < .01$). Results also showed that there were statistically significant differences between sex in the general SSS, when male speleologists marked higher scores ($M = 24.83$) than female ($M = 22.10$) and on TAS ($M = 8.24$ and $M = 7.14$, respectively) and Dis subscales ($M = 5.60$ and $M = 4.41$, respectively). Finally, there were no statistically significant differences between the three age subgroups (<29, 30-40 and >40 years) in the general scale and all the subscales. In conclusion, risk preposition of speleologists alters, based on sex and the level of experience, up to middle level, while age does not seem to play any important role.

Key-Words: high risk sports, sensation seeking, experience, speleology.

e - mail: kouthouris@pe.uth.gr

Εισαγωγή

Αθλήματα που αναφέρονται ως υψηλού ρίσκου είναι: αιωροπτερισμός, αλεξιπτωτισμός, αναρρίχηση, ελεύθερη κατάδυση, αλεξιπτωτο θαλάσσης, ελεύθερη πτώση, ορειβασία, ιστιοσανίδα, παραπέντε, σπηλαιολογία, διάσχιση φαραγγιών κ.α. (Ewert, Attarian, Hollenhorst, Russell & Voight, 2006; Goma-i-Freixanet, 1991a; Μπελογιάννης, Κουρτεσοπούλου & Νικηταράς, 2007; Slinger & Rudestam, 1997; Willig, 2008). Κοινό γνώρισμά τους είναι ότι τα άτομα που συμμετέχουν έχουν επίγνωση της πιθανότητας τραυματισμού ή ακόμα και θανάτου (Lynng, 1990). Η δημοτικότητά τους έχει δημιουργήσει πολλές ευκαιρίες αγοράς για τις προκύπτουσες βιομηχανίες όπως καταστήματα αγοράς εξοπλισμού, εταιρείες υπαίθριων δραστηριοτήτων, περιοδικά κλπ. (Shoham, Rose & Kahle, 2000). Επίσης, ο τουρισμός που σχετίζεται με τέτοιες δραστηριότητες έχει αυξηθεί εντοπωσιακά τις τελευταίες δεκαετίες.

Σε διάστημα μίας πενταετίας πάνω από 98 εκατ. άνθρωποι ταξίδεψαν σε προορισμούς συνοφασμένους με αθλήματα περιπέτειας, αποτελώντας το 6% του συνολικού πληθυσμού (Μπελογιάννης και συν., 2007). Τέλος, στις ΗΠΑ η συμμετοχή στον παραδοσιακό αθλητισμό αυξήθηκε κατά 1.8% μεταξύ 1978 και 2002, ενώ στον εναλλακτικό αθλητισμό αυξήθηκε περισσότερο από 244% κατά τη διάρκεια της ίδιας περιόδου (Puchan, 2005). Η λέξη ρίσκο τείνει να είναι ένας μάλλον υποκειμενικός και ασαφής όρος. Η ερμηνεία του ρίσκου σύμφωνα με τα λεξικά είναι «κίνδυνος, διακινδύνευση, παρακινδυνευμένη ενέργεια» (Μπαμπινιώτης, 1998).

Η συμμετοχή σε αθλήματα υψηλού ρίσκου εμφανίζει όμως κάτι το παράδοξο. Από πολλές απόψεις, οι δυτικές κοινωνίες έχουν επιδώσει να ελαχιστοποιήσουν τους φυσικούς κινδύνους και τις δυσκολίες (Beck, 1992). Η θέσπιση κανόνων, η εκπαίδευση και η σχεδίαση κοινωνικών δομών στοχεύουν στη δημιουργία κοινωνιών που θέτουν την υγεία των πολιτών σε μικρότερο δυνατό κίνδυνο (Watson & Pulford, 2004), καθώς η απώλεια της υγείας στοιχίζει στο κράτος και τους εργοδότες (Roberti, 2004). Όσο όμως περισσότερο προσπαθούμε να κάνουμε την καθημερινότητά μας

ευκολότερη, τόσο περισσότερο τελικά αναζητούμε τον κίνδυνο και την ταλαιπωρία στον ελεύθερο χρόνο μας (Pomfret, 2006).

Επιστήμονες από διάφορους ερευνητικούς χώρους (ψυχολογία, κοινωνιολογία, βιολογία κλπ) έχουν προσπαθήσει να ερμηνεύσουν την τάση συμμετοχής σε αθλήματα που εμπεριέχουν ρίσκο. Οι απόψεις τους διαφέρουν όσο και οι επιστήμες τους.

Η συμμετοχή σε ακραία αθλήματα και η τάση προς μια ριψοκίνδυνη συμπεριφορά αρχικά ερμηνεύτηκε με τη θεωρία του Ανεστραμμένου U, δηλαδή την ανάγκη του ατόμου να βιώσει το επιθυμητό, ιδανικό και ωφέλιμο επίπεδο διέγερσης, η οποία εισήχθη το 1955 από τους Starting και Hebb (Μπελογιάννης, 2009).

Καθώς η επιστημονική έρευνα προχώρησε, νέες θεωρίες προστέθηκαν και απέδειξαν ότι το ιδανικό επίπεδο διέγερσης άρα και ευχαρίστησης και απόδοσης μπορεί να μην βρίσκεται στη μέση της διέγερσης όπως περιγράφει η παραπάνω θεωρία. Έτσι, ορίστηκε περισσότερο ως μία αμφίδρομη διαδικασία όπου το άτομο επεξεργάζεται τα ερεθίσματα και ασχολείται με αυτά που θα τον φέρουν πιο κοντά στο δικό του ιδανικό επίπεδο διέγερσης (Zaleski, 1984).

Ως αποτέλεσμα της έντονης εστίασης στις άμεσες απαιτήσεις μίας δραστηριότητας υψηλού ρίσκου φαίνεται να είναι μια κατάσταση ροής που επιτρέπει στους συμμετέχοντες να ελευθερωθούν προς στιγμή από όλες τις άλλες ανησυχίες. Η ροή περιγράφεται ως μια κατάσταση ευδαιμονίας, όταν το άτομο γίνεται ένα με το περιβάλλον του και είναι αποτέλεσμα της συνολικής απορρόφησης στη δραστηριότητα (Csikszentmihalyi & Csikszentmihalyi, 1988). Οι Celsie και συν. (1993) διαπίστωσαν ότι η εμπειρία της ροής ήταν ο απώτερος στόχος και ο σκοπός για τους συμμετέχοντες σε ελεύθερη πτώση με αλεξιπτώτο.

Πολλές έρευνες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η συμμετοχή σε αθλήματα υψηλού ρίσκου σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό και με ένα άλλο χαρακτηριστικό γνώρισμα της προσωπικότητας, την Αναζήτηση Διέγερσης-Συναισθημάτων (ΑΔΣ), όπως αυτή αποτιμάται μέσα από την αντίστοιχη κλίμακα μέτρησης του Zuckerman (Wagner & Houlihan, 1994; Cronin, 1991).

Η θεωρία της ΑΔΣ εισήχθη από τον Zuckerman την δεκαετία του 1960 και περιγράφει την επιδίωξη ποικίλων, νέων, σύνθετων και έντονων συναισθημάτων και της προθυμίας να αναληφθούν φυσικοί, κοινωνικοί, νομικοί, και οικονομικοί κίνδυνοι χάριν αυτής της εμπειρίας. Σύμφωνα όμως με τον Zuckerman ο ίδιος ο κίνδυνος δεν είναι ένα ουσιαστικό κίνητρο για τη συμπεριφορά αλλά μπορεί να οριστεί ως η αξιολογημένη πιθανότητα της αρνητικής έκβασης μιας συγκεκριμένης συμπεριφοράς (Zuckerman, 1994).

Η κλίμακα ΑΔΣ έχει χρησιμοποιηθεί για να μελετήσει τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των συμμετεχόντων σε επικίνδυνες αθλητικές δραστηριότητες. Συσχετισμοί υψηλών αποτελεσμάτων στην κλίμακα με αυξανόμενη την προτίμηση για συμμετοχή στον αθλητισμό υψηλού ρίσκου βρέθηκαν για δραστηριότητες όπως το παραπέντε, οι καταδύσεις, η ορειβασία, το σκι και πολλές άλλες (Goma-i-Freixanet, 1991a).

Έτσι, η συστηματική χρήση και αξιολόγηση της κλίμακας ΑΔΣ την έχει καταστήσει ιδιαίτερα έγκυρη και αποδεκτή, ώστε να χρησιμοποιείται ως μέσο πρόβλεψης της συμπεριφοράς ενός ατόμου με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά σε μια δραστηριότητα υψηλού ρίσκου (Delle Fave, Bassi & Massimini, 2003; Shoham et al, 2000) ή στην επιλογή του για ένα πιο περιπετειώδη τρόπο διακοπών (Eachus, 2004).

Η κλίμακα ΑΔΣ αποτελείται από τέσσερις παράγοντες/υποκλίμακες. Η πρώτη υποκλίμακα ονομάζεται *Αναζήτηση Διέγερσης και Περιπέτειας (ΑΔΠ-ΤΑΣ)* και εκφράζει την επιθυμία κάποιου να πάρει μέρος σε ριψοκίνδυνα, διεγερτικά και περιπετειώδη αθλήματα και δραστηριότητες που του προσφέρουν μοναδικές συγκινήσεις, η δεύτερη, *Αναζήτηση νέων Εμπειριών (ΑΕ-ΕΣ)* εκφράζει την επιδίωξη απόλαυσης μέσα από δραστηριότητες όπως η μουσική, η τέχνη, τα ταξίδια και τα ψυχοτρόπα ναρκωτικά, η τρίτη, *μη-Αναστολή (μΑ-Dis)* περιγράφει την αυθόρμητη εξωστρεφή συμπεριφορά, και η τέταρτη, *Αποφυγή της Ανίας (ΑΑ-BS)* εκφράζει την αντιπάθεια στις επαναλαμβανόμενες εμπειρίες (Μπελογιάννης, και συν., 2007)

Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Το χαρακτηριστικό γνώρισμα της αναζήτησης διέγερσης-συναισθημάτων (Sensation Seeking-SS) Όπως αναφέρθηκε η Αναζήτηση Διέγερσης-Συναισθημάτων (ΑΔΣ) σχετίζεται άμεσα με την συμμετοχή σε δραστηριότητες υψηλού ρίσκου και ορίζεται ως η ανάγκη για νέα, ποικίλα, σύνθετα και

έντονα συναισθήματα και προθυμία να αναληφθούν φυσικοί, κοινωνικοί, νομικοί, και οικονομικοί κίνδυνοι χάριν αυτής της εμπειρίας (Zuckerman, 1979). Το πρώτο μέρος του ορισμού αναφέρεται στις εσωτερικές αμοιβές που παρακινούν κάποιον σε υψηλή διέγερση. Το δεύτερο μέρος αναφέρεται στα χαρακτηριστικά της προδιάθεσης της ΑΔΣ. Όταν κάποιος επιδιώκει την διέγερση δεν επιδιώκει απαραίτητα και τον κίνδυνο και μπορεί να συμμετάσχει σε πολλές δραστηριότητες που δεν εμπεριέχουν ρίσκο, όπως στο άκουσμα ροκ μουσικής ή στην παρακολούθηση ταινιών τρόμου. Εντούτοις, οι περισσότεροι που επιδιώκουν την ΑΔΣ δεν είναι ικανοποιημένοι με τέτοιες εμπειρίες και συχνά επιδιώκουν αμοιβές από δραστηριότητες που εμπεριέχουν φυσικούς, κοινωνικούς ή και νομικούς κινδύνους (Little & Zuckerman, 1986).

Η αρχική ιδέα του Zuckerman σχετικά με την διάσταση της προσωπικότητας που ονομάστηκε ΑΔΣ βασίστηκε στις υπάρχουσες θεωρίες για το ιδανικό επίπεδο διέγερσης (Optimum Level of Arousal-OLA). Η κλασική θεωρία του ανεστραμμένου U εισήχθη από τον Wundt το 1873 ως «Optimum Level of Stimuli-OLS» και επαναπροσδιορίστηκε μετά από 80 χρόνια από τους Startling και Hebb το 1955 (Apter, 2001). Η OLS όριζε ότι το ιδανικό επίπεδο διέγερσης, τόσο της απόλαυσης όσο και της απόδοσης, βρίσκεται περίπου στη μέση της διάστασης της διέγερσης. Το κυριότερο στοιχείο της θεωρίας αυτής ήταν ότι το άτομο έκανε συνειδητή προσπάθεια να μειώσει ή να αυξήσει το επίπεδο της διέγερσης, ώστε να βιώσει το ιδανικό γι' αυτόν επίπεδο που θα του προκαλούσε τα περισσότερα συναισθήματα (Zuckerman, 1994). Οι ψυχολόγοι που ασχολήθηκαν με τις καινούργιες θεωρίες στη δεκαετία του '60 σύντομα διαπίστωσαν ότι το ιδανικό επίπεδο διέγερσης δεν είναι μονοδιάστατη, αλλά αμφίδρομη διαδικασία όπου το άτομο επεξεργάζεται τα ερεθίσματα και δίνει προσοχή σε αυτά που θα τον φέρουν πιο κοντά στο ιδανικό επίπεδο διέγερσης. Ερευνητές διαπίστωσαν ότι το ιδανικό επίπεδο διέγερσης εξαρτάται από το είδος και την ένταση του ερεθίσματος, που μπορεί να είναι ακόμα και αρνητικά. Κάποιος λοιπόν μπορεί να επιτύχει το ιδανικό επίπεδο διέγερσης σε ένα πάρτυ και ένας άλλος σε μία δραστηριότητα που εμπεριέχει κίνδυνο (Zaleski, 1984).

Ο Zuckerman λοιπόν στηριζόμενος στην παρατήρηση ότι τα άτομα έχουν χαρακτηριστικές διαφορές στο ιδανικό επίπεδο ερεθίσματος και διέγερσης, θεώρησε ότι η ΑΔΣ, ως γενικό χαρακτηριστικό γνώρισμα της προσωπικότητας, αθροίζει όλες τις αισθητηριακές φόρμες και περιλαμβάνει όλες τις εν δυνάμει ποιότητες ερεθισμάτων (Zuckerman, 1994).

Η κλίμακα μέτρησης της αναζήτησης διέγερσης-συναισθημάτων

Ο Zuckerman ασχολήθηκε με την πρώτη κλίμακα Αναζήτησης Διέγερσης-Συναισθημάτων-ΑΔΣ (Sensation Seeking Scale-SSS) στις αρχές της δεκαετίας του 1960 βασισμένος στην ιδέα ότι υπήρχαν ατομικές διαφορές στο ιδανικό επίπεδο διέγερσης και παρακίνησης και ότι αυτές οι διαφορές θα μπορούσαν να μετρηθούν με ένα ερωτηματολόγιο (Zuckerman, 1994).

Η αρχική (I) πειραματική έκδοση της SSS δημιουργήθηκε από τις παραγοντικές αναλύσεις μιας μεγάλης σειράς στοιχείων που εξέφραζαν τις προτιμήσεις για συμμετοχή ή αποφυγή δραστηριοτήτων που εμπεριείχαν ρίσκο, την έλξη για νέες και άγνωστες καταστάσεις και την ανάγκη για διέγερση. Τα θέματα που καθόριζαν το γενικό παράγοντα και στους άνδρες και στις γυναίκες αποτέλεσαν τη γενική κλίμακα (έκδοση II). Νεότερες παραγοντικές αναλύσεις πρότειναν την ανάγκη διαχωρισμού των στοιχείων, την εύρεση ενός ισχυρού πρώτου παράγοντα και την ανακάλυψη των συσχετισμών μεταξύ των υπο-παραγόντων (Zuckerman, Eysenck & Eysenck, 1978). Έτσι, από το 1971 δημιουργήθηκαν τέσσερις υποκλίμακες βάσει των αποτελεσμάτων των παραγοντικών αναλύσεων. Οι τρεις από τους τέσσερις παράγοντες που δημιουργήθηκαν ήταν παρόμοιοι και για τα δύο φύλα. Ο τέταρτος παράγοντας, η *Αποφυγή της Ανίας*, είχε διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα αλλά διατηρήθηκε στη έκδοση IV και την πιο πρόσφατη έκδοση V της κλίμακας.

Ο Zuckerman για μία περίοδο 30 ετών (1964-1994) ανέπτυξε την SSS η οποία εξελίχθηκε από μία γενική κλίμακα σε ένα πολλαπλό όργανο. Αποτελείται από 40 διπλές διχοτόμες διατυπώσεις με δυνατότητα επιλογής μίας εκ των δυο (forced choice) και χωρίζεται σε τέσσερις υποκλίμακες. Κάθε μία από αυτές εξετάζει την τάση ενός ατόμου να προσεγγίσει νέα ερεθίσματα. Το συνολικό αποτέλεσμα για την ΑΔΣ προέρχεται από το άθροισμα των αποτελεσμάτων των τεσσάρων ανεξάρτητων υποκλιμάκων. Η πρώτη υποκλίμακα ονομάζεται *Αναζήτηση Διέγερσης και Περιπέτειας (ΑΔΠ-ΤΑΣ)* και εκφράζει την επιθυμία κάποιου να πάρει μέρος σε ριψοκίνδυνα, διεγερτικά και περιπετειώδη αθλήματα και δραστηριότητες, που του προσφέρουν μοναδικές συγκινήσεις. Η δεύτερη, η *Αναζήτηση νέων Εμπειριών (ΑΕ-ΕΣ)* εκφράζει την επιδίωξη απόλαυσης μέσα από δραστηριότητες όπως η μουσική, η τέχνη, τα ταξίδια και τα ψυχοτρόπα ναρκωτικά και γενικότερα από ένα μη συμβατικό τρόπο ζωής.

Η *μη-Αναστολή (μΑ-Dis)* είναι η τρίτη υποκλίμακα και περιγράφει την αυθόρμητη εξωστρεφή συμπεριφορά, ενώ η τέταρτη, η *Αποφυγή της Ανίας (AA-BS)* εκφράζει την αντιπάθεια στις επαναλαμβανόμενες, μονότονες και αμετάβλητες καταστάσεις και μετρά την αποστροφή στη ρουτίνα (Μπελογιάννης, 2009). Η κλίμακα που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα έρευνα (SSS-V) τροποποιήθηκε το 1994, έχει δοκιμαστεί και μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες όπως αραβικά, κινέζικα, ολλανδικά, φιλανδικά, γαλλικά, γερμανικά, ιταλικά, ιαπωνικά, ισπανικά, σουηδικά (Zuckerman, 1994) και ελληνικά (Μπελογιάννης, 2009) και αναφέρει αποδεκτή αξιοπιστία και εσωτερική εγκυρότητα (Shoham et al, 2000). Πιο συγκεκριμένα, ο Zuckerman (1994) ανέφερε τιμές εσωτερικής εγκυρότητας ιδιαίτερα υψηλές για την γενική κλίμακα ΑΔΣ (a-Gronbach .83 ως .86) καθώς και αντίστοιχα υψηλές τιμές για τις υποκλίμακες ΑΔΠ, ΑΕ, μΑ. Οι τιμές για την υποκλίμακα ΑΑ ήταν οι χαμηλότερες (a-Gronbach .56 ως .65).

Αναζήτηση διέγερσης-συναισθημάτων, φύλο και ηλικία.

Η ηλικία και το φύλο βρέθηκαν να είναι ισχυρές βιολογικές επιρροές της ΑΔΣ. Πιο συγκεκριμένα, η ένταση της αναζήτησης είναι υψηλότερη στους άνδρες και αυξάνεται μεταξύ των ηλικιών 9 και 14, με αιχμή τα 20 έτη (Zuckerman, 1983).

Στο συμπέρασμα ότι η ανάγκη για ΑΔΣ είναι εντονότερη στις μικρότερες ηλικίες, κατέληξαν και άλλες έρευνες (Ball, Farnill & Wangeman, 1984; Jack & Ronan, 1998), παρόλο που βρήκαν ότι τα άτομα που είχαν μεγαλύτερη εμπλοκή σε ρισοκίνδυνα αθλήματα δεν είχαν μικρή ηλικία.

Οι Braathen και Svebak (1992) βρήκαν διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα στην κλίμακα ΑΔΣ σε ταλαντούχους έφηβους αθλητές, με τα αγόρια να έχουν σημαντικά υψηλότερα σκορ από κορίτσια.

Οι Rowland, Franken και Harrison (1986) μελέτησαν τους συμμετέχοντες σε αθλήματα υψηλού ρίσκου και διαπίστωσαν ότι όσοι είχαν υψηλότερες τιμές στην κλίμακα ΑΔΣ έτειναν να συμμετάσχουν περισσότερο και αυτό ήταν σαφώς πιο έντονο στους άνδρες απ' ότι στις γυναίκες. Επίσης, ότι οι γυναίκες που είχαν υψηλό σκορ δοκίμαζαν περισσότερες δραστηριότητες από τους άνδρες αλλά εγκατέλειπαν συντομότερα.

Αναζήτηση διέγερσης-συναισθημάτων και ακραία αθλήματα

Ένας μεγάλος αριθμός ερευνών έχει εξετάσει την σχέση της ΑΔΣ με την συμμετοχή στα αθλήματα υψηλού ρίσκου (Breivik, 1996; Levenson, 1990; Robinson, 1985; Rossi & Cereatti, 1993; Slinger & Rudestam 1997; Straub, 1982; Yates & Stone, 1992; Zuckerman, 1994). Στις περισσότερες από αυτές τις έρευνες διαπιστώθηκε ότι τα άτομα που συμμετείχαν σε αθλήματα ή δραστηριότητες υψηλού ρίσκου είχαν υψηλότερες επιδόσεις στην κλίμακα ΑΔΣ από ότι τα άτομα που συμμετείχαν σε δραστηριότητες μέτριου ή χαμηλού ρίσκου ή άτομα που δεν ήταν αθλητές.

Ο Connolly (1981) συνέκρινε αθλητές και εκπαιδευτές του σκι με μία ομάδα ελέγχου και βρήκε ότι οι σκιέρ σημείωσαν υψηλότερα σκορ από την ομάδα ελέγχου στην κλίμακα ΑΔΣ και σε όλες τις υποκλίμακές της. Από την άλλη μεριά, οι εκπαιδευτές είχαν υψηλότερα σκορ από τους υπόλοιπους σκιέρ στις υποκλίμακες ΑΔΠ και ΑΕ και σε ολόκληρη την κλίμακα. Αξιοσημείωτο είναι ότι από τους σκιέρ όσοι ανέφεραν προηγούμενους τραυματισμούς είχαν σημαντικά υψηλότερα σκορ στην κλίμακα ΑΔΣ και ιδιαίτερα στις υποκλίμακες ΑΔΠ και μΑ από τους συναθλητές τους που δεν είχαν τραυματιστεί στο παρελθόν.

Η Goma-i-Freixanet (1991b) μελέτησε την σχέση ανάμεσα σε διάφορα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας σε αθλητές υψηλού ρίσκου και μη-αθλητές. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπήρχαν σημαντικές διαφορές στην κλίμακα ΑΔΣ και ιδιαίτερα στις υποκλίμακες ΑΔΠ και ΑΕ ανάμεσα στους συμμετέχοντες, επιβεβαιώνοντας για ακόμα μία φορά ότι η ΑΔΣ σχετίζεται άμεσα με την συμμετοχή στις δραστηριότητες υψηλού ρίσκου.

Οι Canton και Mayor (1994) συνέκριναν τα αποτελέσματα στην κλίμακα ΑΔΣ ανάμεσα σε αθλητές τένις, καράτε και αλεξιπτώτου θαλάσσης. Οι αθλητές του τένις και του καράτε σημείωσαν παρόμοια σκορ που όμως ήταν αρκετά χαμηλότερα σε σχέση με αυτά των αθλητών του αλεξιπτώτου θαλάσσης στις υποκλίμακες μΑ, ΑΔΠ, ΑΕ και στην συνολική κλίμακα ΑΔΣ. Στην υποκλίμακα BS δεν υπήρξε σημαντική διαφορά ανάμεσα στις τρεις ομάδες.

Η Goma-i-Freixanet (2001) συνέκρινε τις επιδόσεις στην κλίμακα ΑΔΣ ανάμεσα σε 52 αθλήτριες ακραίων αθλημάτων, 74 γυναίκες που εργαζόταν σε επαγγέλματα υψηλού ρίσκου, 43 κρατούμενες σε φυλακές και 58 γυναίκες που δεν εμπλεκόταν σε δραστηριότητες υψηλού ρίσκου (ομάδα ελέγχου). Τα αποτελέσματα έδειξαν διαφορές ανάμεσα στις αθλήτριες και στην ομάδα ελέγχου σε όλη την κλίμακα

ΑΔΣ εκτός από την υποκλίμακα ΑΑ καθώς και στις αθλήτριες και στην ομάδα των εργαζομένων σε επικίνδυνα επαγγέλματα στην υποκλίμακα ΑΕ και σε όλη την ΑΔΣ. Σημαντικές διαφορές δεν υπήρξαν ανάμεσα στις αθλήτριες και στις κρατούμενες κάτι που δεν μας κάνει ιδιαίτερη εντύπωση αφού και οι δύο ομάδες εμπλέκονται με δραστηριότητες που περιέχουν ρίσκο.

Οι Kajtna και συν., (2004) συνέκριναν αθλητές ακραίων αθλημάτων, αθλητές αθλημάτων χωρίς μεγάλο ρίσκο και μη-αθλητές, χρησιμοποιώντας την κλίμακα ΑΔΣ έκδοση IV του Zuckerman. Διαπίστωσαν ότι οι πρώτοι είχαν υψηλότερες επιδόσεις στην κλίμακα σε σχέση με τους υπόλοιπους, ενώ οι αθλητές αθλημάτων χωρίς ρίσκο πέτυχαν υψηλότερα σκορ από τους μη-αθλητές. Ακόμα διαπιστώθηκε ότι οι αθλητές υψηλού ρίσκου είχαν μεγαλύτερη τάση για εμπλοκή σε ρίσκο από τους υπόλοιπους και ότι ο παράγοντας «μη-Αναστολή» ήταν καθοριστικός για την επιλογή της δραστηριότητας.

Αναζήτηση διέγερσης-συναισθημάτων και εμπειρία.

Σύμφωνα με τους Celsi και συν. (1993) η σημασία της εμπειρίας σχετίζεται με την ανάγκη για αποτελεσματικότητα και τη δημιουργία νέας ταυτότητας. Η αποτελεσματικότητα καθορίζεται από την ανάπτυξη των απαραίτητων τεχνικών δεξιοτήτων και των προϋποθέσεων του κάθε αθλήματος. Η ευκαιρία δημιουργίας νέας ταυτότητας εξαρτάται από την ικανοποιητική δέσμευση για ένα νέο σύνολο στόχων ζωής. Η ενασχόληση με τον αθλητισμό είναι μια μορφή τέτοιας υποχρέωσης. Η εμπειρία παίζει σημαντικό ρόλο στην πραγματοποίηση αθλημάτων που εμπεριέχουν ρίσκο. Η συμμετοχή σε τέτοια αθλήματα και η εμπειρία είναι μια προοδευτική διαδικασία με διαδοχικά στάδια και οδηγεί στην επιθυμία για μεγαλύτερες προκλήσεις. Κατά συνέπεια, η εμπειρία σχετίζεται θετικά με τη συχνότητα της δέσμευσης. Εντούτοις όμως, η εμπειρία σε ένα συγκεκριμένο άθλημα δεν μεταβιβάζεται και σε άλλα, οπότε κάποιος που επιθυμεί να συμμετάσχει και σε άλλα αθλήματα που εμπεριέχουν ρίσκο θα πρέπει να ξεκινήσει από την αρχή (Shoham, et al, 2000).

Μια σειρά ερευνών συνέκρινε αθλητές διαφορετικών επιπέδων εμπειρίας που δραστηριοποιούνται σε αθλήματα υψηλού ρίσκου. Σε πολλές από αυτές διαπιστώθηκε ότι οι έμπειροι είχαν υψηλότερες επιδόσεις στην κλίμακα ΑΔΣ και τις υποκλίμακες σε σχέση με τους άπειρους και αυτοί με τη σειρά τους μεγαλύτερες επιδόσεις σε σχέση με τους αθλητές αθλημάτων χαμηλού ρίσκου (Breivik, Rothb & Jorgensena, 1998; Canton & Mayor, 1994; Jack & Ronan, 1998).

Οι Rossi και Cereatti (1993) μελέτησαν την σχέση της ΑΔΣ και της εμπειρίας σε αθλήματα υψηλού ρίσκου. Βρήκαν ότι οι αθλητές υψηλού επιπέδου (αλπινιστές, ορειβάτες, σπηλαιολόγοι και ski jumpers) σημείωσαν υψηλότερα σκορ στην κλίμακα ΑΔΣ και σε όλες τις υποκλίμακες εκτός από την ΑΑ, σε σχέση με την ομάδα με μικρότερη εμπειρία και την ομάδα των μη-αθλητών. Βρέθηκαν όμως σημαντικές διαφορές στα σκορ της κλίμακας ΑΔΣ (κυρίως στις υποκλίμακες ΑΔΣ και ΑΕ) ανάλογα με το άθλημα.

Οι Breivik και συν. (1998) μελέτησαν έμπειρους και αρχάριους αθλητές ελεύθερης πτώσης από αεροπλάνο, χρησιμοποιώντας την κλίμακα ΑΔΣ του Zuckerman. Και οι δύο ομάδες κατέγραψαν υψηλές επιδόσεις στην γενική κλίμακα, χωρίς όμως να υπάρχουν σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους έμπειρους και στους αρχάριους, τόσο στην γενική κλίμακα, όσο και στις υποκλίμακες ΑΔΠ, μΑ και ΑΑ. Αντίθετα, διαπιστώθηκε ότι η Αναζήτηση νέων Εμπειριών ήταν καθοριστικό κίνητρο που διέκρινε τους έμπειρους αλεξιπτωτιστές από τους αρχάριους.

Ο Μπελογιάννης (2009) μελέτησε Έλληνες ορειβάτες διαφορετικού επιπέδου εμπειρίας και βρήκε ότι η ανάγκη αναζήτησης διέγερσης συναισθημάτων είναι βασικός παράγοντας έως το πρώτο επίπεδο εμπειρίας ενώ από εκεί και μετά φαίνεται ότι δεν διαδραματίζει ιδιαίτερο ρόλο.

Σκοπός της έρευνας

Εφαρμογή της κλίμακας ΑΔΣ σε σπηλαιολόγους τριών διαφορετικών επιπέδων εμπειρίας και η διερεύνηση αν η επίδοσή τους στην κλίμακα διαφοροποιείται λόγω α) του διαφορετικού επιπέδου της εμπειρίας τους, β) του διαφορετικού φύλου και γ) της διαφορετικής ηλικιακής ομάδας.

Μεθοδολογία

Δείγμα.

Στην έρευνα συμμετείχαν 151 ενήλικες Έλληνες σπηλαιολόγοι-αθλητές και των δύο φύλων, τριών

επιπέδων εμπειρίας (αρχικού, μεσαίου και υψηλού επιπέδου). Όλοι οι συμμετέχοντες στην έρευνα ήταν μέλη ελληνικών σπηλαιολογικών συλλόγων. Για τον διαχωρισμό των σπηλαιολόγων σε επίπεδα εμπειρίας βασικά κριτήρια ήταν η παρακολούθηση των σπηλαιολογικών σεμιναρίων που διοργανώνονται από τους συλλόγους, ο χρόνος και η συστηματικότητα ενασχόλησης τους με τη σπηλαιολογία καθώς και η εμπειρία τους σε συγκεκριμένους τομείς όπως η σπηλαιοκατάδυση, η κάθετη σπηλαιολογία, κλπ. Στην υποομάδα *αρχικού επιπέδου εμπειρίας* συμπεριλήφθηκαν όσοι σπηλαιολόγοι έχουν παρακολουθήσει τα σεμινάρια σπηλαιολογίας αλλά μετά το πέρας τους, είτε σταμάτησαν να ασχολούνται με την σπηλαιολογία, είτε ασχολήθηκαν περιστασιακά και για μικρό χρονικό διάστημα.

Στην δεύτερη υποομάδα, *μεσαίου επιπέδου εμπειρίας* συμπεριλήφθηκαν οι σπηλαιολόγοι που έχουν ολοκληρώσει σχετικά πρόσφατα (μέχρι και 3 έτη) τα σεμινάρια εκπαίδευσης και συμμετέχουν ενεργά και συστηματικά σε σπηλαιολογικές δραστηριότητες.

Τέλος, στην υποομάδα *υψηλού επιπέδου εμπειρίας* συμπεριλήφθηκαν όσοι ασχολούνται συστηματικά και άνω των 3 ετών με την σπηλαιολογία. Στην ομάδα του αρχικού επιπέδου εμπειρίας κατατάχθηκαν 34 σπηλαιολόγοι, στην ομάδα του μεσαίου επιπέδου 71 και στην ομάδα του υψηλού επιπέδου εμπειρίας 46 σπηλαιολόγοι.

Το ποσοστό των γυναικών που πήραν μέρος στην έρευνα ήταν 68 δηλαδή το 45% του δείγματος των σπηλαιολόγων. Από αυτές, 21 κατατάχθηκαν στην ομάδα του αρχικού επιπέδου εμπειρίας, 35 στην ομάδα του μεσαίου επιπέδου και 12 στην ομάδα του υψηλού επιπέδου εμπειρίας.

Το δείγμα των σπηλαιολόγων χωρίστηκε σε τρεις ηλικιακές ομάδες (έως 29 ετών, 30-40 ετών και άνω των 40 ετών). Κάτι τέτοιο κρίθηκε σκόπιμο λόγω της μεγάλης διακύμανσης στην ηλικία των συμμετεχόντων (18-66 ετών) αλλά και από την σχετική βιβλιογραφία (Zuckerman και συν., 1978).

Έτσι, στην ηλικιακή ομάδα των «<29 ετών» συμπεριλήφθηκαν 49 σπηλαιολόγοι και από αυτούς 8 (16.3%) κατατάχθηκαν στο αρχικό επίπεδο εμπειρίας, 33 (67.3%) στο μεσαίο και 8 (16.3%) στο υψηλό επίπεδο. Στην ηλικιακή ομάδα των «30-40 ετών» συμπεριλήφθηκαν 68 σπηλαιολόγοι και από αυτούς 16 (23.5%) κατατάχθηκαν στο αρχικό επίπεδο εμπειρίας, 32 (47.1%) στο μεσαίο και 20 (29.4%) στο υψηλό. Τέλος, στην ηλικιακή ομάδα των «>40 ετών» συμπεριλήφθηκαν 34 σπηλαιολόγοι και από αυτούς 10 (29.4%) κατατάχθηκαν στο αρχικό επίπεδο εμπειρίας, 6 (17.6%) στο μεσαίο και 18 (52.9%) στο υψηλό.

Η πιο δραστήρια ηλικιακή ομάδα φαίνεται να είναι η υποομάδα των «30-40 ετών». Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει τόσο από την συχνότητα συμμετοχής των ατόμων στις σπηλαιολογικές δραστηριότητες όσο και από την κατάταξη τους στο υψηλό επίπεδο εμπειρίας. Πιο συγκεκριμένα, 35 άτομα της ηλικιακής υποομάδας «30-40 ετών» δηλαδή το 23.1% του συνόλου των σπηλαιολόγων απάντησαν ότι συμμετέχουν συχνά ή συστηματικά στις σπηλαιολογικές δραστηριότητες. Αντίστοιχα, στην υποομάδα των «<29 ετών» 33 (21.9%) σπηλαιολόγοι είχαν την ίδια συχνότητα συμμετοχής ενώ στην υποομάδα των «>40 ετών» 22 (14.5%) σπηλαιολόγοι.

Περιγραφή των οργάνων αξιολόγησης

Για τη διερεύνηση της προδιάθεσης ανάληψης ρίσκου χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα Αναζήτηση Διέγερσης-Συναισθημάτων (κλίμακα ΑΔΣ) του Zuckerman (1994) όπως τροποποιήθηκε και μεταφράστηκε στην ελληνική γλώσσα (Μπελογιάννης, 2009) (βλ. Παράρτημα). Η συγκεκριμένη κλίμακα διερευνά τέσσερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της προσωπικότητας, η ένταση των οποίων αποτελεί την συνολική κλίμακα. Πιο συγκεκριμένα, η *Αναζήτηση Διέγερσης και Περιπέτειας* (ΑΔΠ-ΤΑΣ) εκφράζει την επιθυμία κάποιου να δράσει σε ριψοκίνδυνα, διεγερτικά και περιπετειώδη αθλήματα και δραστηριότητες, η *Αναζήτηση νέων Εμπειριών* (ΑΕ-ΕΣ) εκφράζει την επιδίωξη απόλαυσης νέων συγκινήσεων από δραστηριότητες όπως η μουσική, η τέχνη, τα ταξίδια και τα ψυχοτρόπα ναρκωτικά, η *μη-Αναστολή* (μΑ-Dis) περιγράφει την αυθόρμητη εξωστρεφή συμπεριφορά, και η *Αποφυγή της Ανίας* (ΑΑ-BS) αντικατοπτρίζει την αντιπάθεια στις επαναλαμβανόμενες εμπειρίες (Μπελογιάννης και συν., 2007). Κάθε υποκλίμακα του ερωτηματολογίου αποτελείται από δέκα (10) θέματα που διατυπώνονται από διπλές διχοτόμες διατυπώσεις με δυνατότητα επιλογής της μίας εκ των δύο (forced choice). Στη γενική κλίμακα υπάρχει κωδικοποίηση των διπλών απαντήσεων για κάθε υποκλίμακα ξεχωριστά ώστε να παραχθεί το συνολικό άθροισμα που καθορίζει και το συνολικό επίπεδο αναζήτησης του κάθε συμμετέχοντα για κάθε χαρακτηριστικό γνώρισμα της προσωπικότητας. Το άθροισμα των τεσσάρων επί μέρους υποκλιμάκων διαμορφώνει τη συνολική επίδοση κάθε ατόμου στην κλίμακα και κατ' επέκταση την ένταση της Αναζήτησης Διέγερσης-Συναισθημάτων.

Αποτελέσματα

Διαφορές στην κλίμακα της αναζήτησης διέγερσης-συναισθημάτων μεταξύ σπηλαιολόγων διαφορετικού επιπέδου εμπειρίας

Από την ανάλυση διακύμανσης ως προς έναν ανεξάρτητο παράγοντα (One-way ANOVA) για την διερεύνηση διαφορών μεταξύ σπηλαιολόγων διαφορετικού επιπέδου εμπειρίας διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των τριών υποομάδων εμπειρίας ως προς την επίδοσή τους στην υποκλίμακα «Αναζήτηση Διέγερσης-Περιπέτειας-ΑΔΠ» ($F_{(2,148)} = 8.078, p < .001$) και στη συνολική κλίμακα «Αναζήτηση Διέγερσης-Συναισθημάτων-ΑΔΣ» ($F_{(2,148)} = 5.468, p < .01$). Στις υποκλίμακες «Αναζήτηση νέων Εμπειριών-ΑΕ» ($F_{(2,148)} = 1.646, p = n.s$), «μη Αναστολή-μΑ» ($F_{(2,148)} = 1.567, p = n.s$) και «Αποφυγή της Ανίας-ΑΑ» ($F_{(2,148)} = 2.078, p = n.s$) δεν διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές (Πίνακας 1).

Πίνακας 1. Ανάλυση διακύμανσης μεταξύ των επιπέδων εμπειρίας του δείγματος

	N	Επίπεδα εμπειρίας	M	SD	F	Sig.
Αναζήτηση Διέγερσης Περιπέτειας-ΑΔΠ	34	αρχικό	6.64	2.29	8.078	p<.001
	71	μεσαίο	8.23	1.68		
	34	υψηλό	7.80	1.90		
Αναζήτηση νέων Εμπειριών-ΑΕ	34	αρχικό	6.76	2.20	1.646	n.s*
	71	μεσαίο	7.49	1.64		
	34	υψηλό	7.28	2.10		
Μη Αναστολή-μΑ	34	αρχικό	4.55	2.38	1.567	n.s
	71	μεσαίο	5.30	1.74		
	34	υψηλό	5.06	2.16		
Αποφυγή της Ανίας-ΑΑ	34	αρχικό	2.97	2.09	2.078	n.s
	71	μεσαίο	3.61	1.87		
	34	υψηλό	3.78	1.57		
Συνολική κλίμακα ΑΔΣ	34	αρχικό	20.94	6.75	5.468	p<.01
	71	μεσαίο	24.66	4.95		
	34	υψηλό	23.93	5.13		

Το επίπεδο σημαντικότητας ορίστηκε σε $p < .05$

*n.s= not significant

Για τον εντοπισμό των στατιστικά σημαντικών διαφορών μεταξύ των τριών υποομάδων εμπειρίας εφαρμόστηκε το τεστ πολλαπλών συγκρίσεων Scheffe και διαπιστώθηκε ότι στην υποκλίμακα ΑΔΠ υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ και των τριών υποομάδων. Πιο συγκεκριμένα, η υποομάδα του μεσαίου επιπέδου εμπειρίας σημείωσε υψηλότερες επιδόσεις ($M = 8.23$) σε σχέση με την υποομάδα του αρχικού και του υψηλού επιπέδου ($M = 6.64$ και $M = 7.80$, αντίστοιχα). Στη γενική κλίμακα ΑΔΣ υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μόνο μεταξύ της υποομάδας του αρχικού ($M = 20.94$) και του μεσαίου επιπέδου εμπειρίας ($M = 24.66$) (Πίνακας 2).

Πίνακας 2. Διαφορές μεταξύ των τριών επιπέδων εμπειρίας

Μεταβλητή	Επίπεδα εμπειρίας		M	Sig.
Αναζήτηση Διέγερσης Περιπέτειας-ΑΔΠ	αρχικό	μεσαίο	1.592	p<.001
		υψηλό	1.157	p<.05
	μεσαίο	αρχικό	1.592	p<.001
		υψηλό	0.435	
υψηλό	αρχικό	1.157	p<.05	
	μεσαίο	0.435		
Αναζήτηση νέων	αρχικό	μεσαίο	0.728	

Εμπειριών-ΑΕ	μεσαίο	υψηλό	0.517	
		αρχικό	0.728	
	υψηλό	αρχικό	0.210	
		μεσαίο	0.517	
Μη Αναστολή-μΑ	αρχικό	μεσαίο	0.751	
		υψηλό	0.506	
	μεσαίο	αρχικό	0.751	
		υψηλό	0.244	
	υψηλό	αρχικό	0.506	
		μεσαίο	0.244	
Αποφυγή της Ανίας-ΑΑ	αρχικό	μεσαίο	0.649	
		υψηλό	0.812	
	μεσαίο	αρχικό	0.649	
		υψηλό	0.162	
	υψηλό	αρχικό	0.812	
		μεσαίο	0.162	
Συνολική κλίμακα ΑΔΣ	αρχικό	μεσαίο	3.720	p<.01
		υψηλό	2.993	
	μεσαίο	αρχικό	3.720	p<.01
		υψηλό	0.727	
	υψηλό	αρχικό	2.993	
		μεσαίο	0.727	

Το επίπεδο σημαντικότητας ορίστηκε σε $p<.05$

Διαφορές στην κλίμακα αναζήτηση διέγερσης-συναισθημάτων μεταξύ σπηλαιολόγων διαφορετικού φύλου

Για να διαπιστώσουμε αν υπήρχαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των μέσων όρων των δύο φύλων ως προς την επίδοσή τους στην κλίμακα ΑΔΣ και στις υποκλίμακες της χρησιμοποιήθηκε t-test για ανεξάρτητα δείγματα. Από τα αποτελέσματα διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο φύλων στην υποκλίμακα «Αναζήτηση Διέγερσης-Περιπέτειας-ΑΔΠ» [$t_{(127)} = 3.406$, $p<.001$] με τους άνδρες να σημειώνουν υψηλότερο μέσο όρο επιδόσεων ($M = 8.24$, $SD = 1.71$) από τις γυναίκες ($M = 7.14$, $SD = 2.14$).

Στην υποκλίμακα «Αναζήτηση νέων Εμπειριών-ΑΕ» τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι άνδρες ($M = 7.38$, $SD = 1.99$) σημείωσαν υψηλότερο μέσο όρο επιδόσεων σε σχέση με τις γυναίκες ($M = 7.11$, $SD = 1.86$) αλλά η διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα δεν ήταν στατιστικά σημαντική [$t_{(149)} = 0.846$, $p = n.s.$].

Πίνακας 3. T-test επιδόσεων των δύο φύλων στην κλίμακα ΑΔΣ και στις υποκλίμακές της.

	Φύλο	M	SD	t	df	Sig.
Αναζήτηση Διέγερσης Περιπέτειας-ΑΔΠ	άντρες	8.24	1.71	3.406	127	p<.001
	γυναίκες	7.14	2.14			
Αναζήτηση νέων Εμπειριών-ΑΕ	άντρες	7.38	1.99	0.846	149	n.s*
	γυναίκες	7.11	1.86			
Μη Αναστολή-μΑ	άντρες	5.60	1.84	3.714	149	p<.001
	γυναίκες	4.41	2.09			
Αποφυγή της Ανίας-ΑΑ	άντρες	3.60	1.83	0.587	149	n.s
	γυναίκες	3.42	1.89			

Συνολική κλίμακα ΑΔΣ	άντρες	24.83	5.17	3.051	149	p<.01
	γυναίκες	22.10	5.80			

Το επίπεδο σημαντικότητας ορίστηκε σε $p<.05$

* n.s.: not significant

Στην υποκλίμακα «μη Αναστολή-μΑ» τα αποτελέσματα ανέδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα [$t_{(149)}= 3.714, p<.001$]. Ο μέσος όρος τιμών που σημείωσαν οι άντρες ήταν υψηλότερος ($M= 5.60, SD= 1.84$) από αυτόν που σημείωσαν οι γυναίκες ($M= 4.41, SD= 2.09$). Αντίθετα στην υποκλίμακα «Αποφυγή της Ανίας-ΑΑ» παρόλο που οι άνδρες ($M= 3.60, SD= 1.83$) σημείωσαν υψηλότερες επιδόσεις από τις γυναίκες ($M= 3.42, SD= 1.89$) οι διαφορές δεν ήταν στατιστικά σημαντικές [$t_{(149)}= 0.578, p= n.s$].

Τέλος, στη γενική κλίμακα «Αναζήτηση Διέγερσης-Συναισθημάτων-ΑΔΣ» διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο φύλων [$t_{(149)}= 3.051, p<.01$]. Ο μέσος όρος τιμών που σημείωσαν οι άντρες ($M= 24.83, SD= 5.17$) ήταν υψηλότερος από τον αντίστοιχο των γυναικών ($M= 22.10, SD= 5.80$).

Διαφορές στην κλίμακα αναζήτησης διέγερσης-συναισθημάτων μεταξύ σπηλαιολόγων διαφορετικής ηλικίας

Από την ανάλυση διακύμανσης ως προς ένα ανεξάρτητο παράγοντα (One-way ANOVA) για την διερεύνηση διαφορών μεταξύ σπηλαιολόγων διαφορετικής ηλικίας δεν διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των τριών ηλικιακών υποομάδων ως προς την επίδοσή τους στην συνολική κλίμακα «Αναζήτηση Διέγερσης-Συναισθημάτων-ΑΔΣ» και στις υποκλίμακες της (Πίνακας 4).

Πίνακας 4. Ανάλυση διακύμανσης μεταξύ των ηλικιακών ομάδων των σπηλαιολόγων.

	Ηλικία (έτη)	M	SD	F	p
Αναζήτηση Διέγερσης Περιπέτειας-ΑΔΠ	<29	8.20	1.75	2.396	n.s*
	30-40	7.39	1.91		
	>40	7.79	2.34		
Αναζήτηση νέων Εμπειριών-ΑΕ	<29	7.48	1.50	0.503	n.s
	30-40	7.13	2.07		
	>40	7.20	2.19		
Μη Αναστολή-μΑ	<29	5.48	1.82	1.582	n.s
	30-40	4.88	2.00		
	>40	4.82	2.35		
Αποφυγή της Ανίας-ΑΑ	<29	3.77	1.77	2.725	n.s
	30-40	3.66	1.87		
	>40	2.88	1.85		
Συνολική κλίμακα ΑΔΣ	<29	24.95	4.57	2.199	n.s
	30-40	23.07	5.90		
	>40	22.70	6.17		

Το επίπεδο σημαντικότητας ορίστηκε σε $p<.05$

* n.s.: not significant

Συζήτηση

Διερεύνηση της αναζήτησης διέγερσης-συναισθημάτων στους σπηλαιολόγους

Από την μελέτη της βιβλιογραφίας συμπεράναμε ότι η εμπλοκή ενός ατόμου σε δραστηριότητες υψηλού ρίσκου επηρεάζεται από κοινωνικούς, βιολογικούς και ψυχολογικούς παράγοντες. Η

αποτίμηση του ρίσκου έχει να κάνει με την προηγούμενη εμπειρία, την αυτο-αποτελεσματικότητα καθώς και με κάποια χαρακτηριστικά γνωρίσματα της προσωπικότητας του. Η τάση εμπλοκής σε δραστηριότητες υψηλού ρίσκου έχει διαπιστωθεί ότι σχετίζεται με το χαρακτηριστικό γνώρισμα της προσωπικότητας που ονομάζεται Αναζήτηση Διέγερσης-Συναισθημάτων-ΑΔΣ (Zuckerman, 1994). Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η εφαρμογή της κλίμακας «Αναζήτηση Διέγερσης-Συναισθημάτων-ΑΔΣ» του Zuckerman, σε σπηλαιολόγους τριών διαφορετικών επιπέδων εμπειρίας και η διερεύνηση αν η επίδοσή τους στην κλίμακα διαφοροποιείται λόγω α) του διαφορετικού επιπέδου της εμπειρίας τους, β) του διαφορετικού φύλου και γ) της διαφορετικής ηλικιακής ομάδας.

Για να μελετηθεί η σχέση της εμπειρίας με την επίδοση στην κλίμακα ΑΔΣ και στις υποκλίμακες της, το δείγμα των σπηλαιολόγων χωρίστηκε σε τρία επίπεδα εμπειρίας (αρχικό, μεσαίο και υψηλό). Σημαντική διαφορά ανάμεσα στους σπηλαιολόγους διαφορετικών επιπέδων εμπειρίας είναι ότι ο σπηλαιολόγος καλείται σταδιακά να διαχειριστεί καταστάσεις μεγαλύτερου ρίσκου και να αναπτύξει πρωτοβουλίες που αφορούν τόσο τον ίδιο όσο και υπόλοιπα μέλη της εκάστοτε ομάδας στην οποία συμμετέχει.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους σπηλαιολόγους των διαφορετικών επιπέδων εμπειρίας στην υποκλίμακα «Αναζήτηση Διέγερσης-Περιπέτειας-ΑΔΠ». Πιο συγκεκριμένα, η υποομάδα του μεσαίου επιπέδου εμπειρίας σημείωσε υψηλότερες επιδόσεις ($M= 8.23$) σε σχέση με την υποομάδα του αρχικού και του υψηλού επιπέδου ($M= 6.64$ και $M= 7.80$, αντίστοιχα).

Παρόλα αυτά, οι διαφορές ανάμεσα στην ομάδα μεσαίου και υψηλού επιπέδου εμπειρίας δεν ήταν στατιστικά σημαντικές.

Η υποκλίμακα ΑΔΠ εκφράζει την επιθυμία κάποιου πάρει μέρος σε ριψοκίνδυνα, διεγερτικά και περιπετειώδη αθλήματα και δραστηριότητες, που του προσφέρουν μοναδικές συγκινήσεις. Ερμηνεύοντας τα παραπάνω αποτελέσματα θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ένταση της αναζήτησης διέγερσης-περιπέτειας α) είναι σημαντική για την συμμετοχή κάποιου στην δραστηριότητα της σπηλαιολογίας, β) γίνεται σημαντικότερη με την περαιτέρω ενασχόλησή του και εμπλοκή του στο ρίσκο και γ) παύει να γίνεται το ίδιο σημαντική σε ανώτερο επίπεδο εμπειρίας.

Στις υπόλοιπες τρεις υποκλίμακες δεν διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στους σπηλαιολόγους των διαφορετικών επιπέδων εμπειρίας. Παρόλα αυτά, στην υποκλίμακα «μη-Αναστολή-μΑ» οι έμπειροι σπηλαιολόγοι σημείωσαν μεγαλύτερες τιμές από τους υπόλοιπους κάτι που δείχνει ότι η χαμηλή αναστολή είναι ένας από τους παράγοντες που καθορίζουν κατά πόσο ένα άτομο θα αναλάβει μεγαλύτερο ρίσκο σ' ένα άθλημα. Αυτό υποστηρίχθηκε και από τους Diehm και Armatas (2004) οι οποίοι διαπίστωσαν σημαντικές διαφορές στην μΑ ανάμεσα σε αθλητές υψηλού και χαμηλού ρίσκου αλλά και από τον Μπελογιάννη (2009) στο δείγμα των Ελλήνων ορειβατών.

Στην γενική κλίμακα «Αναζήτηση Διέγερσης-Συναισθημάτων-ΑΔΣ» διαπιστώθηκαν διαφορές, με την ομάδα του μεσαίου επιπέδου εμπειρίας ($M= 24.66$) να σημειώνει μεγαλύτερες τιμές τόσο από τους αρχάριους ($M= 20.94$) όσο και από τους έμπειρους ($M= 23.93$) σπηλαιολόγους. Μόνο όμως οι διαφορές ανάμεσα στην ομάδα αρχικού και μεσαίου επιπέδου εμπειρίας ήταν στατιστικά σημαντικές. Η ένταση της ΑΔΣ φαίνεται να είναι ένας σημαντικός παράγοντας για την εμπλοκή κάποιου σε μεγαλύτερο ρίσκο κάτι όμως που δεν ισχύει σε υψηλότερο επίπεδο εμπειρίας σύμφωνα και με την Goma-i-Freixanet (1991b). Επίσης, σύμφωνα με τον Μπελογιάννη (2009) στο δείγμα των Ελλήνων ορειβατών η ΑΔΣ είναι καθοριστικός παράγοντας για να επιλέξει κάποιος να ασχοληθεί σοβαρότερα με το άθλημα της ορειβασίας, μόνο όμως μέχρι ένα πρώτο επίπεδο. Για να φτάσει στο επίπεδο του έμπειρου ορειβάτη δεν διαδραματίζει ιδιαίτερο ρόλο. Οι Slinger και Rudestam (1997) καθώς και οι Delle Fave και συν. (2003) υποστήριξαν ότι και άλλοι παράγοντες εκτός της ΑΔΣ όπως η αυτο-αποτελεσματικότητα, η απόκτηση γνώσεων και η εμπειρία μπορούν να καθορίσουν το αντιλαμβανόμενο ρίσκο. Ο Zuckerman (1994) υποστήριξε ότι οι περισσότεροι προσπαθούν να ελαχιστοποιήσουν τους κινδύνους λαμβάνοντας προφυλάξεις και αυξάνοντας τις ικανότητές τους.

Από την άλλη μεριά, αρκετοί ερευνητές (Rossi & Cereatti, 1993; Jack & Ronan, 1998) υποστήριξαν ότι καθώς αυξάνεται το επίπεδο εμπειρίας, η ΑΔΣ είναι καθοριστικός παράγοντας της περαιτέρω εμπλοκής στο ρίσκο. Σημαντικοί παράγοντες, που ίσως ερμηνεύουν την διάσταση των ερευνών είναι α) ότι διαπραγματεύονται την αποτίμηση του ρίσκου, την υποκειμενική δηλαδή εκτίμηση του ατόμου για το ρίσκο (Llewellyn, 2003) και β) τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε δραστηριότητας.

Σε ό,τι αφορά το φύλο, τα αποτελέσματα έδειξαν μικρότερη συμμετοχή των γυναικών στη δραστηριότητα της σπηλαιολογίας με υψηλότερο το ποσοστό συμμετοχής στο μεσαίο επίπεδο

εμπειρίας. Διαπιστώθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στην γενική κλίμακα ΑΔΣ, με τους άντρες ($M= 24.83$) να σημειώνουν υψηλότερες τιμές από τις γυναίκες ($M= 22.10$). Τα αποτελέσματα αυτά έρχονται σε συμφωνία με τις περισσότερες έρευνες που διαπιστώνουν διαφοροποίηση στην ανάληψη ρίσκου λόγω του διαφορετικού φύλου των συμμετεχόντων (Braathen & Svebak, 1992; Rowland και συν., 1986).

Επίσης, οι άντρες σπηλαιολόγοι σημείωσαν υψηλότερες επιδόσεις και σε όλες τις υποκλίμακες της ΑΔΣ, όμως στατιστικά σημαντικές ήταν οι διαφορές στην «Αναζήτηση Διέγερσης-Περιπέτειας» και στην «μη-Αναστολή». Πολλές έρευνες υποστήριξαν ότι διάφοροι κοινωνικοί και βιολογικοί λόγοι καθώς και διαφορές στην προσωπικότητα αποτρέπουν τις γυναίκες να ασχοληθούν συστηματικά με δραστηριότητες που εμπεριέχουν ρίσκο (Zuckerman, 1994; Slanger & Rudestam, 1997). Επίσης, σύμφωνα με τους Kerr και συν. (2004) οι δραστηριότητες υψηλού ρίσκου είναι περισσότερο αγχωτικές και δημιουργούν μεγαλύτερη ένταση στις γυναίκες.

Τέλος, εξετάστηκε η επίδραση της ηλικίας στην επίδοση των σπηλαιολόγων στην κλίμακα ΑΔΣ και τις υποκλίμακές της. Το δείγμα των σπηλαιολόγων χωρίστηκε σε τρεις ηλικιακές ομάδες (έως 29 ετών, 30-40 ετών και άνω των 40 ετών). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι νεότεροι σπηλαιολόγοι (<29 ετών) σημείωσαν υψηλότερες τιμές στην γενική κλίμακα ΑΔΣ και σε όλες τις υποκλίμακες αλλά οι διαφορές δεν ήταν στατιστικά σημαντικές. Στις περισσότερες έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί έως σήμερα έχει διαπιστωθεί ότι οι νεότερες ηλικίες σημειώνουν υψηλότερες επιδόσεις στην κλίμακα ΑΔΣ και φαίνεται ότι οι νέοι συμμετέχουν σε δραστηριότητες υψηλού ρίσκου για να βιώσουν νέες εμπειρίες και να εκφράσουν την ανάγκη τους για ιδανική διέγερση μέσα από τα ακραία αθλήματα (Ball και συν., 1984; Shoham και συν., 2000).

Η συμμετοχή της συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας στην ομάδα υψηλού επιπέδου εμπειρίας ήταν η μικρότερη (16.3%), κάτι όμως που είναι λογικό αφού χρειάζονται αρκετά χρόνια συστηματικής ενασχόλησης με την σπηλαιολογία και απόκτηση εξειδικευμένων γνώσεων για να μπορέσει κάποιος να φτάσει σε υψηλό επίπεδο εμπειρίας. Αυτό επιβεβαιώνεται και από άλλες έρευνες που βρήκαν ότι τα άτομα που είχαν μεγαλύτερη εμπλοκή σε ριψοκίνδυνα αθλήματα δεν έχουν μικρή ηλικία (Jack & Ronan, 1998). Από την άλλη μεριά όμως, και η συμμετοχή τους στην ομάδα του αρχικού επιπέδου εμπειρίας ήταν ιδιαίτερα μικρή κάτι που ίσως θα πρέπει να προβληματίσει τους σπηλαιολογικούς συλλόγους της χώρας και την Σπηλαιολογική Ομοσπονδία ώστε τα σεμινάρια που πραγματοποιούν να είναι πιο ελκυστικά και προσαρμοσμένα στις ανάγκες αυτής της ηλικίας.

Συμπεράσματα

Σύμφωνα λοιπόν με τα αποτελέσματα της έρευνας η προδιάθεση ανάληψης ρίσκου διαφοροποιείται λόγω του φύλου των σπηλαιολόγων, ενώ η ηλικία δεν φαίνεται να παίζει σημαντικό ρόλο. Για το επίπεδο εμπειρίας των σπηλαιολόγων, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η προδιάθεση ανάληψης ρίσκου διαφοροποιείται λόγω του επιπέδου εμπειρίας μέχρι όμως του μεσαίου επιπέδου αφού σε ανώτερο επίπεδο εμπειρίας δεν φαίνεται να υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση.

Σχετικά με το φύλο, τα αποτελέσματα έρχονται σε συμφωνία με τις περισσότερες έρευνες, οι οποίες διαπιστώνουν διαφοροποίηση στην ανάληψη ρίσκου λόγω του διαφορετικού φύλου των συμμετεχόντων (Zuckerman, 1983; Rowland και συν., 1986; Braathen & Svebak, 1992; Kerr και συν., 2004).

Αναφορικά με την ηλικία, στις περισσότερες έρευνες οι νεότερες ηλικίες έχουν υψηλότερες επιδόσεις στην κλίμακα ΑΔΣ και στις υποκλίμακές της και επισημαίνουν ότι η ανάληψη ρίσκου διαφοροποιείται λόγω της ηλικίας (Ball και συν., 1984; Shoham και συν., 2000). Στην παρούσα έρευνα παρόλο που υπήρξαν διαφορές μεταξύ των ηλικιακών ομάδων των σπηλαιολόγων αυτές δεν ήταν στατιστικά σημαντικές ώστε να επιβεβαιώσουν τα συμπεράσματα των προηγούμενων μελετών.

Τέλος, αναφορικά με το επίπεδο εμπειρίας τα αποτελέσματα της παρούσας εργασίας συμφωνούν με μια μερίδα προηγούμενων ερευνών ενώ έρχονται σε αντίθεση με κάποιες άλλες. Πιο συγκεκριμένα, η Goma-i-Freixanet (1991b) υποστήριξε ότι η ένταση της ΑΔΣ είναι ένας σημαντικός παράγοντας για την εμπλοκή κάποιου σε μεγαλύτερο ρίσκο κάτι όμως που δεν ισχύει σε υψηλότερο επίπεδο εμπειρίας. Επίσης, σύμφωνα με τον Μπελογιάννη (2009) στο δείγμα των Ελλήνων ορειβατών, η ένταση της ΑΔΣ

είναι καθοριστικός παράγοντας για να επιλέξει κάποιος ν' ασχοληθεί σοβαρότερα με το άθλημα της ορειβασίας, μόνο όμως μέχρι ένα πρώτο επίπεδο ενώ για να φτάσει στο επίπεδο του έμπειρου δεν διαδραματίζει ιδιαίτερο ρόλο. Τα συμπεράσματα αυτά έρχονται σε συμφωνία με τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας. Από την άλλη μεριά, άλλοι ερευνητές (Rossi & Cereatti, 1993; Jack & Ronan, 1998) έχει υποστηρίξει ότι καθώς αυξάνεται το επίπεδο εμπειρίας η ΑΔΣ είναι καθοριστικός παράγοντας της περαιτέρω εμπλοκής σε ρίσκο, διαπίστωση που έρχεται σε αντίθεση με τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας.

Προτάσεις για μελλοντικές έρευνες

Στην παρούσα έρευνα μελετήθηκε η προδιάθεση ανάληψης ρίσκου των συμμετεχόντων σε ένα μόνο άθλημα υψηλού ρίσκου, την σπηλαιολογία. Τα συμπεράσματα που εξήχθησαν θα πρέπει να εκτιμηθούν ως ενδεικτικά και δεν μπορούν να γενικευτούν σε όλο τον πληθυσμό των ακραίων αθλημάτων στην Ελλάδα και αλλού. Μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να διερευνήσουν την προδιάθεση ανάληψης ρίσκου σε μεγαλύτερο δείγμα σπηλαιολόγων, ώστε να εξαχθούν πιο ασφαλή συμπεράσματα για μια τόσο ιδιαίτερη δραστηριότητα.

Στην Ελλάδα δεν έχουν πραγματοποιηθεί πολλές έρευνες που ασχολούνται με πληθυσμό ακραίων αθλημάτων. Για τον λόγο αυτό μελλοντικές έρευνες θα ήταν χρήσιμο να διερευνήσουν την προδιάθεση ανάληψης ρίσκου σε πληθυσμούς από διαφορετικά αθλήματα υψηλού ρίσκου αλλά μεταξύ αθλημάτων υψηλού, μεσαίου και χαμηλού ρίσκου σε σχέση με ομάδες γενικού πληθυσμού.

Τέλος, οι μελλοντικές έρευνες θα ήταν σκόπιμο να εξετάσουν εκτός από την «Αναζήτηση Διέγερσης-Συναισθημάτων» και τα άλλα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της προσωπικότητας των συμμετεχόντων σε αθλήματα υψηλού ρίσκου, ώστε να εξαχθούν πλήρη συμπεράσματα για τους λόγους εμπλοκής των συγκεκριμένων ατόμων με τα ακραία αθλήματα.

Βιβλιογραφία

- Apter, M.J. (2001). An introduction to reversal theory. In M.J. Apter (Ed.), *Motivational styles in everyday life: A guide to reversal theory* (pp. 3-35). Washington, DC: American Psychological Association.
- Apter, M.J (1984) Reversal Theory and Personality: A Review. *Journal of Research in Personality*, 18, 265-288.
- Arnett, J. (1994). Sensation seeking: A new conceptualization and a new scale. [*Personality and Individual Differences*, 16](#), 289-229.
- Ball, I.L., Farnill, D. & Wangeman, J.F. (1984). Sex and age differences in sensation seeking: Some national comparisons. *British Journal of Psychology*, 75, 257-265.
- Ballenger, J.C., Post, R.M., Jimerson, D.C., Lake, C.R., Murphy, D., Zuckerman, M. & Cronin, C. (1983). Biochemical correlates of personality traits in normals: An exploratory study. [*Personality and Individual Differences*, 4](#), 615-625.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: the exercise of control*. New York, USA: W.H. Freeman.
- Beck, U. (1992). *Risk society: towards a new modernity*. London, UK: Sage Publications.
- Bouter, L.M., Knipschild, P.G., Feij, L.A., & Volovics, A. (1988). Sensation seeking and injury risk in downhill skiing. *Personality and Individual Differences*, 9, 667-673.
- Braathen, E.T. & Svebak S. (1992) Motivational differences among talented teenage athletes: the significance of gender, type of sport and level of excellence *Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports*, 2, 153-159.
- Breivik, G. (1996). Personality, sensation seeking and risk taking among Everest climbers. [*International Journal of Sport Psychology*](#), 27, 308-320.
- Breivik, G., Rothb, W.T. & Jorgensena, P.E. (1998) Personality, psychological states and heart rate in novice and expert parachutists. *Personality and Individual Differences*, 25, 365-380.
- Canton, E. & Mayor, L. (1994). The sensation of risk and motivational tendencies in sports: Am

- empirical study. *Personality and Individual Differences*, 16, 777-786.
- Celsi, R.L., Rose, R.L. & Leigh, T.W. (1993). An exploration of high-risk leisure consumption through skydiving. *Journal of Consumer Research*, 20, 1-23.
- Connolly, P.M. (1981). *An exploratory study of adults engaging in the high-risk sport of skiing*. Unpublished Masters Dissertation, Rutgers University. New Jersey, USA.
- Costa Jr., P.T. & McCrae, R.R. (1992). Four ways five factors are basic. *Personality and Individual Differences*, 13, 653-665.
- Cronin, C. (1991). Sensation seeking among mountain climbers. *Personality and Individual Differences*, 12, 653-654.
- Csikszentmihalyi, M. & Csikszentmihalyi, I.S. (2002). *Optimal experience. Psychological studies of flow in consciousness*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Delle Fave, A., Bassi, M. & Massimini, F. (2003). Quality of experience and risk perception in high-altitude rock climbing. *Journal of Applied Sport Psychology*, 15, 82-98.
- Diehm, R. & Armatas, C. (2004). Surfing: An avenue for socially acceptable risk-taking, satisfying needs for sensation seeking and experience seeking. *Personality and Individual Differences*, 36, 663-677.
- Eachus, P. (2004). Using the Brief Sensation Seeking Scale (BSSS) to predict holiday preferences. *Personality and Individual Differences*, 36, 141-153.
- Ekelund, J., Lichtermann, D., Jarvelin, M., & Peltonen, L. (1999). Association between novelty seeking and the type 4 dopamine receptor gene in a large Finnish cohort sample. *American Journal of Psychiatry*, 156, 1453-1455.
- Ewert, A.W. (1994). Playing the Edge: Motivation and Risk Taking in a High-Altitude. *Environment and Behavior*, 26, 3-24.
- Ewert, A.W., Attarian, A., Hollenhorst, S., Russell, K. & Voight, A. (2006). Programs That Work Evolving Adventure Pursuits on Public Lands: Emerging Challenges for Management and Public Policy. *Journal of Park and Recreation Administration*, 24, 125-140.
- Eysenck, H. J. (2006). *The biological basis of personality*. New Brunswick, New Jersey: Transaction Publishers.
- Eysenck, H.J. & Eysenck, M.W. (1985). *Personality and Individual Differences: A Natural Science Approach*. New York: Plenum Press.
- Eysenck, S.B.G., Eysenck, H.J. & Barrett, P. (1985). A revised version of the psychoticism scale. *Personality and Individual Differences*, 6, 21-29.
- Eysenck, S.B. & Zuckerman, M. (1978). The relationship between sensation-seeking and Eysenck's dimensions of personality. *British Journal of Psychology*, 69, 483-487.
- Fowler, C.J., von Knorring, L. & Oreland, L. (1980). Platelet monoamine oxidase activity in sensation seekers. *Psychiatric Research*, 3, 273-279.
- Galloway, G. & Lopez, K. (1999). Sensation seeking and attitudes to aspects of national parks: a preliminary empirical investigation. *Tourism Management*, 20, 665-671.
- Glicksohn, J. & Abulafia, V. (1998). Embedding sensation seeking within the big three. *Personality and Individual Differences*, 25, 1085-1099.
- Goma-i-Freixanet, M. (2001). Prosocial and antisocial aspects of personality in women: a replication study. *Personality and Individual Differences*, 30, 1401-1411.
- Goma-i-Freixanet, M. (1991). Sensation seeking and participation in physical risk sports. In R.M. Selmack (Ed.), *On the psychobiology of personality* (pp 185-202). The Netherlands: Elsevier Ltd.
- Goma-i-Freixanet, M. (1991). Personality profile of subjects engaged in high physical risk sports. *Personality and Individual Differences*, 12, 1087-1093.
- Greyer, E.H., Ross, W.T. & Evers, D. (2003). Risky recreation: an exploration of factors influencing the likelihood of participation and the effects of experience. *Leisure Studies*, 22, 239-253.
- Haddock, C. (1993). *Managing Risks in Outdoor Activities*. Wellington, NZ: New Zealand Mountain Safety Council.
- Jack, S.J. & Ronan, K.R. (1998). Sensation seeking among high and low-risk sports participants. *Personality and Individual Differences*, 25, 1063-1083.
- Kajtna, T., Tusak, M. & Burnik, S. (2004). Sensation seeking in high-risk sport athletes. *Kinesiologia Slovenica*, 10, 26-36.
- Keinan, G., Meir, E. & Gome-Nemirovsky, T. (1984). Measurement of risk takers' personality.

- Psychological Reports*, 55, 163-167.
- Kerr, J.K. (1991). Arousal-seeking in risk sport participants. *Personality and Individual Differences*, 12, 613-616.
- Kerr, J.H., Au, C.K.F. & Lindner, K.J. (2004). Motivation and level of risk in male and female recreational sport participation. *Personality and Individual Differences*, 37, 1245-1253.
- Κουθούρης Χ.(2009). *Υπαιθριες Δραστηριότητες Αναψυχής, Ακραία Αθλήματα Μάνατζμεντ Υπηρεσιών & Εκπαίδευση Στελεχών*. Θεσσαλονίκη: Χριστοδουλίδης
- Le Breton, D. (2000). Playing symbolically with death in extreme sports. *Body & Society*, 6, 1-11.
- Litle, P. & Zuckerman, M. (1986). Sensation seeking and music preferences. [*Personality and Individual Differences*, 7, 575-578.](#)
- Llewellyn, D.J. (2003). *The psychology of risk taking behaviour*. Unpublished Doctoral Dissertation, Strathclyde University, Glasgow, UK.
- Llewellyn, D.J. Sanchez X. (2008). Individual differences and risk taking in rock climbing. *Psychology of Sport and Exercise* 9, 413-426.
- Lyng, S. (1990). Edgework: A social psychological analysis of voluntary risk taking. *American Journal of Sociology*, 95, 851-886.
- Midol, N. & Broyer, G. (1995). Toward an anthropological analysis of new sport cultures: the case of whiz sports in France. [*Sociology of Sport Journal*, 12, 204-212.](#)
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1998). *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- Μπελογιάννης, Χ., Κουρτεσοπούλου, Α. και Νικηταράς, Ν. (2007). Ρίσκο στα Αθλήματα και τις Αθλητικές Δραστηριότητες: Ορισμοί, Θεωρίες, Ψυχολογικό Προφίλ των Συμμετεχόντων. *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό*, 3, 414-423.
- Μπελογιάννης, (2009). *Διερεύνηση της προδιάθεσης ανάληψης ρίσκου σε ορειβάτες διαφορετικού επιπέδου εμπειρίας*. Αδημοσίευτη Μεταπτυχιακή Διατριβή. Δημοκρίτειο Παν/μιο Θράκης και Παν/μιο Θεσσαλίας, Τρίκαλα, Ελλάδα.
- Netter, P., Hennig, J. & Roed, I.S. (1996). Serotonin and Dopamine as Mediators of Sensation Seeking Behavior. *Neuropsychobiology*, 34,155-165.
- Norris, R.M. & Weinman, J.A. (1996). Psychological change following a long sail training voyage. *Personality and Individual Differences*, 21, 189-194.
- Palmer, C. (2004). *Death, danger and the selling of risk in adventure sports*. In B. Wheaton (Ed), *Understanding lifestyle sports. Consumption, identity and difference (pp. 55-69)*. New York: Routledge.
- Pomfret, G. (2006). Mountaineering adventure tourists: A conceptual framework for research. *Tourism Management*, 27, 113-123.
- Puchan, H. (2005). Living extreme: Adventure sports, media and commercialisation. *Journal of Communication Management*, 9, 171-178.
- Roberti, J.W. (2004). A review of behavioral and biological correlates of sensation seeking. *Journal of Research in Personality*, 38, 256-279.
- Robinson, D. W. (1985). Stress seeking: Selected behavioral characteristics of elite rock climbers. *Journal of Sport Psychology*, 7, 400-404.
- Rossi, B. & Cereatti, L. (1993). The sensation seeking in mountain athletes as assessed by Zuckerman's sensation seeking scale. *International Journal of Sport Psychology*, 24, 417-431.
- Rowland, Franken & Harrison (1986). Sensation Seeking and Participation in Sporting Activities. *Sport Psychology*, 8, 212-220.
- Ryan, R.M. & Deci, E.L. (2000). Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. *Contemporary Education Psychology*, 25, 54-67.
- Shaw, T.R. (1992). *History of cave science*. Sydney: Sydney Speleological Society.
- Shoham, A., Rose, G.M. & Kahle, L.R. (2000). Practioners of risky sports: A qualitative examination. *Journal of Business Research*, 47, 237-251.
- Slanger, E. & Rudestam, K.E. (1997). Motivation and Disinhibition in High Risk Sports: Sensation Seeking and Self-Efficacy. [*Journal of Research in Personality*, 31, 355-374.](#)
- Straub, W.F. (1982). Sensation seeking among high and low-risk male athletes. *Journal of Sport Psychology*, 4, 246-253.
- Trimpop, R.M. (1994). *The psychology of risk taking behavior*. Amsterdam: North Holland, Elsevier

Science.

- Trimpop, R.M., Kerr, J.H. & Kirkcaldya, B. (1999). Comparing personality constructs of risk taking behavior. *Personality and Individual Differences*, 26, 237-254.
- Wagner, A.M. & Houlihan, D.D. (1994). Sensation seeking and trait anxiety in hang-glider pilots and golfers. *Personality and Individual Differences*, 16, 975-977.
- Watson, A.E. & Pulford, B.D. (2004). Personality differences in high risk sports amateurs and instructors. *Perceptual and Motor Skills*, 99, 83-94.
- Willig, C. (2008). A Phenomenological Investigation of the Experience of Taking Part in "Extreme Sports". *Journal of Health Psychology*, 13, 690-702.
- Yates, F.J. & Stone, E.R. (1992). *The risk construct*. In Yates, J. F. (Ed.), Risk-taking behavior (pp. 1-25). New York: John Wiley & Sons.
- Zaleski, Z. (1984). Sensation-seeking and preference for emotional visual stimuli. *Personality and Individual Differences*, 5, 609-611.
- Zuckerman, M. (1994). *Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Zuckerman, M. (1992). What is a basic factor and which factors are basic? Turtles all the way down. *Personality and Individual Differences*, 13, 675-681.
- Zuckerman, M. (1983). Sensation seeking and sports. *Personality and Individual Differences*, 4, 285-293.
- Zuckerman, M. (1979). *Sensation seeking: Beyond the optimal level of arousal*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Zuckerman, M. & Kuhlman, D.M. (2000). [Personality and risk-taking: Common biosocial factors](#). *Journal of Personality*, 68, 999-1029.
- Zuckerman, M., Kuhlman, D.M., Joireman, J., Teta, P. & Kraft, M. (1994). A comparison of three structural models for personality: The Big Three, the Big Five, and the Alternative Five. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65(4), 757-768.
- Zuckerman, M., Eysenck, Sybil B. & Eysenck, H. (1978). Sensation seeking in England and America: Cross-cultural, age, and sex comparisons. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 46, 139-149.

Υπεύθυνος έκδοσης: Ελληνική Επιστημονική Εταιρεία Διοίκησης Αθλητισμού & Αναψυχής

Υπεύθυνος Συντακτικής Επιτροπής: Αλεξανδρής Κωνσταντίνος.

Συντάκτες: Αυθίνος Ιωάννης, Γαργαλιάνος Δημήτρης, Κριεμάδης Αθανάσιος, Κώστας Γεώργιος, Τζέτζης Γεώργιος, Κουθούρης Χαρίλαος, Κουστέλιος Αθανάσιος, Γουλιμάρης Δημήτριος, Θεοδωράκης Νικόλαος, Τσίτσου Ροδούλα, Τσίτσου Ευθυμία, Παπαδημητρίου Δήμητρα, Γλυνιά Ελένη, Νάτσης Παντελής, Κιάφας Ζαχαρίας, Δράκου Αμαλία, Μπάρλας Αχιλλέας.

Τεχνική επεξεργασία και μορφοποίηση κειμένου: Δρ Ζαφειρούδη Αγλαΐα
